

2. Акройд П. Поздемный Лондон / П. Акройд. – М.: Издательство Ольги Морозовой, 2014. – 192 с.
3. Гайко Г. І. Проблеми системного планування підземного простору великих міст / Г. І. Гайко // Вісник НТУУ «КПІ». Серія «Гірництво». Вип. 25. – Київ: НТУУ «КПІ», 2014. – С. 35–40.
4. Козлов К. П. Київський метрополітен: Хронологія. Події. Факти / К. П. Козлов. – К., 2011. – 256 с.
5. Генеральний план м. Києва. Основні положення. – Київ: Інститут генерального плану м. Києва, 2011.
6. Барщевский Н. Е. Рельеф Киевского Приднепровья (морфогенетический анализ) / Н. Е. Барщевский. – К.: Наукова думка, 1993.
7. Келемен Я. Город под землей / Я. Келемен, З. Вайда. – М.: Стройиздат, 1985. – 248 с.

*Івашко Юлія Вадимівна, д. арх., професор,
Івашко Олександр Дмитрович, студент,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

МУРАЛІЗМ В МІСЬКІЙ СТРАТЕГІЇ ГАРМОНІЗАЦІЇ ФАСАДІВ

Реалії сьогодення вводять до обігу естетичних засобів принципово нові і трохи незвичні для нас засоби, які, проте, давно стали звичними в більшості розвинених країн світу. Проходячи повз київські вулиці, можна побачити, як на глухих торцевих фасадах будинків все частіше з'являються величезні мальовничі зображення – так звані «мурали», якщо користуватись професійною мовою райтерів – художників, які їх виконують. Це є свідченням того, що стихійне вуличне мистецтво, яке на первісному етапі свого існування було символом протестного руху, а в умовах нашої країни асоціювалось з неблагонадійною молоддю, наркотиками і зіпсованими вночі стінами будинків, поступово «цивілізувалось» і органічно включилось в міську стратегію гармонізації і осучаснення міського простору. Правда, наше суспільство ще багато в чому виявилось неготовим до сприйняття позитивно такого явища: трапляються випадки, коли в середніх і малих містах консервативний прошарок людей середнього і похилого віку вважає мурали за неподобство і добивається їх зафарбування, як це нещодавно сталося в Луцьку з муралом із зображенням трьох оголених дівчат. В великих містах – Києві, Харкові, Львові – ставлення до муралу більш позитивне, а самі твори одразу стають одним з привабливих туристичних елементів, щось на кшталт відомих скульптур київського майстра Скрипучького.

Новий сплеск розвитку стріт-арту в Україні стався в результаті Революції Гідності – адже відомо, що в усіх країнах світу політичні зміни спонукали до активізації так званих «політичних граффіті». Сьогодні і в Києві, і у Львові, і в Полтаві та багатьох великих містах та містечках можна побачити безліч «політичних граффіті» якраз національно-політичного спрямування, причому у

більшості випадків такі зображення носять стихійний характер і виконуються не в рамках чийогось замовлення.

Як свідчить досвід історії, мистецтво як надбудова розвитку суспільства завжди відображає наявні та приховані соціальні процеси всередині цього суспільства і в багатьох випадках є передвісником майбутніх змін. Стріт-арт виступає в ролі цікавого соціального явища в сучасних умовах тотальної глобалізації суспільства, коли окремих індивідуум в такий спосіб намагається виокремити із глобального простору своє особисте «я». Ставлення різних вікових верств населення до появи стріт-арту також є свідченням «конфлікту поколінь» - людей середнього і похилого віку, які прожили життя в умовах соціалістичної реальності, і молоді, яка народилась в часи незалежності і зняття бар'єрів між Україною і зовнішнім світом. Саме для молоді стріт-арт, граффіті, муралізм стали складовими їх життя, логічним способом самовираження індивідууму.

За своїм ідейно-стилістичним наповненням граффіті і муралізм стоять впритул до інших різновидів стріт-арту, де застосовуються символи, підчас зрозумілі лише самому митцю (відеокамера в пташиному гнізді, пофарбований червоний мусорний бак, різноманітні авангардні інсталяції) оскільки всі вони об'єднані спільним задумом привернути увагу до митця та його твору, виділити мистецьку особистість.

На відміну від граффіті, муралізм використовує лише портретні зображення, абстракції, візерунки і сюжети, фактично є аналогом терміну «суперграфіка» радянських часів. Наближаючись до граффіті за технікою і манерою виконання, а до архітектурної суперграфіки за поставленими задачами перетворення міського архітектурного середовища, муралізм може вважатися водночас і різновидом граффіті, і різновидом стріт-арту. Хоча зараз для розписів муралізму поширені аерозольні балони, твори муралізму також можуть виконуватись мозаїкою, брекчією, керамічною плиткою. Отже, можливе лише порівняння муралізму і архітектурної суперграфіки, тоді як не можливо порівнювати граффіті, які створюються без узгодженого ескізу і спонтанно на випадковому місці, з тими ж роботами Гауді чи Хундертвасера. Разом з тим, муралізм послідовно пройшов через графічні техніки, отже, виріс частково з вуличного граффіті.

Окреме питання – це вибір колористичної гами як для муралізму, так і для граффіті: як правило, використовують кілька основних кольорів і додаткові кольори, однак якщо в випадку масштабних творів муралізму, які виконуються за офіційними замовленнями спонсора або міста і розраховані на тривале існування, можна говорити про ретельно підібрану кольорову гаму, то в випадку стихійних масових граффіті на стінах будинків кольорова гаму підбирається стихійно, часто за наявністю фарб в магазині.

Різниця полягає в майстерності і тривалості виконання та існування творів муралізму і граффіті. Граффіті є стихійним видом мистецтва, по суті це виконаний стилізованим специфічним шрифтом «нік»-логотип райтера (незрозумілий широкому загалу), що виконується на будь-якій порожній

площині швидко, як правило, в межах людського зросту, і основою граффіті є шрифти. Граффіті – це насамперед знак для своїх, для інших райтерів. Тому заохочується писати граффіті в найнебезпечніших і найнезвичніших місцях, як-от дахи, башти, мости і т.д. Для граффіті використовують бетонні поверхні або отиньковані цегляні поверхні, бо звичайна цегла всмоктує фарбу. Один з різновидів граффіті – найпростіший – теггінг – по суті є виконаним в один колір за хвилини автографом, аналогом розпису на паперовому документі, і серед райтерів вважається, що чим більше автор залишить тег по всьому місту, тим краще, тим більше райтерів його знатимуть. Отже, на відміну від муралізму, граффіті, яке завжди виникає стихійно, символізує повну свободу митця від будь-яких правил (де хочу, там малюю), це мистецтво моменту, оскільки райтер знає, що його тег зафарбують чи змиють. Ніхто не контролює майстерність райтера, малюють всі хто хоче і як і де хоче, таким чином, поряд існують якісні і недосконалі роботи. В випадку граффіті важливим є процес, а не результат.

Муралізм, або мурал – це малюнок на великій площині, який має різне змістове наповнення, і шрифт в таких зображеннях або взагалі не використовується, або відіграє другорядну роль.

В країнах Західної Європи і США давно зрозуміли, що проста заборона муралізму і всього стріт-арту вольовими методами нічого не дає, натомість залучення до співпраці відомих райтерів і команд райтерів допоможе цивілізувати рух стріт-арту і відносно недорого і швидко модернізувати малоестетичні споруди або навіть зробити їх рентабельними. Відомо, що власники нерентабельних промислових підприємств залучають до співпраці райтерів з метою «осучаснення» будівель, тим більше якщо власники не хочуть модернізувати архітектуру якимось більш дорогими способами. В багатьох випадків вони йдуть шляхом перетворення ліквідованих нерентабельних підприємств на центри молодіжного дозвілля, мистецтва і проводять там різноманітні молодіжні заходи. Класичним європейським прикладом перетворення обшарпаної споруди на туристичний об'єкт є приклад шотландського замку XIII століття Кельбурн (Kelburn Castle), розписаний командою бразильських і шотландських художників. Відомо, що власник замку не мав коштів на повноцінну реставрацію замку, а в той же час частина фасаду знаходилась в обшарпаному стані. Тому він віддав обшарпані площі стін райтерам під авангардні розписи. Проект під символічною назвою «Міст між культурами» миттєво зробив пам'ятку відомою в усьому світі, і тепер до Шотландії приїждять туристи з метою оглядин саме цих незвичних розписів.

Художники створили мурали на стінах будівель, на парканах, навіть на тротуарах і дорогах, причому варіантів розташування муралів відомо безліч - вони вкривають всю площу фасаду або тільки якусь його частину, можуть об'єднувати кілька фасадів в тому випадку, коли розписи поєднуються сюжетно або за допомогою кольорової гами (рис.1).

на дорожньому покритті	 	на паркані	 vk.com	по кільком фасадам	 turj.ru 	на будівлі	в верхній частині supercoolpics.com в нижній частині Zukclub 	на торці	по всій площині artifex.ru граффіти m.progorodnn.ru surfingbird.ru
------------------------	---	------------	--	--------------------	--	------------	---	----------	---

Рис.1. Місця розташування муралізму на площинах

Нарешті, райтери з досвідом широко застосовують мурали, виконані методом 3D. Такі роботи служать передусім засобом епатажності, тому часто вони зображають якісь природні катаклізми чи фантастичних істот. Основна вимога «об'ємних» муралів - максимальна наближеність до реальності, а також авторська своєрідність робіт (рис.2).

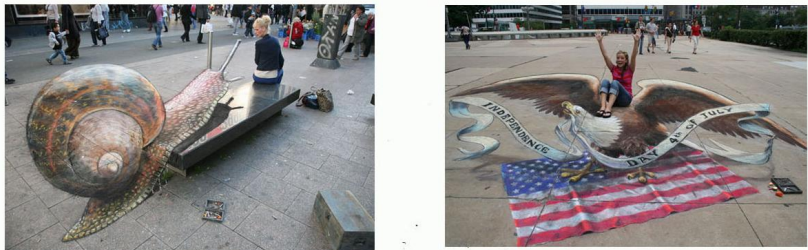
3D-style Peeta	
Przemek Blejzyk (Polska)	
бразильські і шотландські райтери (Kelburn Castle)	
3D-style Edgar Mueller (Deutschland)	
3D-style Julian Beever (Switzerland)	

Рис.2. Авторський стиль художників стріт-арту

*Кресіна Ірина Олексіївна, д. політ. н., професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України
Стойко Олена Михайлівна, к. політ. н.,
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАПрН України*
**ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА: ЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ
ЗАМІСТЬ РОЗВИТКУ**

Майже десятиліття пішло на розробку Закону України «Про засади державної регіональної політики», який зрештою був прийнятий Верховною

Радою 5 лютого цього року. Однак замість того, щоб удосконалити законодавчу базу регіональної політики і визначити шляхи її подальшого розвитку, Закон пропонує централізацію і збереження існуючого статус-кво у відносинах між центром і регіонами.

Посилення централізаційних процесів проявляється насамперед у відсутності виписаної процедури затвердження Державної стратегії регіонального розвитку. Навіть законопроекти, які розроблялися за часів «старої» влади, передбачали активну участь у цьому процесі Координаційної комісії з питань регіональної політики, яка схвалювала стратегію, а Кабінет Міністрів України (КМУ) лише затверджував. Ця комісія створювалася як тимчасовий консультативно-дорадчий орган, до складу якого входили представники КМУ, центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, асоціацій та інших об'єднань органів місцевого самоврядування, агенцій регіонального розвитку, громадських організацій. Так, законопроект 2013 року передбачав, що вона розглядає стратегію, вносить пропозиції і рекомендації, які враховуються урядом, який і затверджує її кінцевий варіант. У цьому законі ст.ст. 14, 15 відносять до повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських рад та відповідних державних адміністрацій погодження проекту Державної стратегії регіонального розвитку України. Однак які наслідки для Державної стратегії матиме її незатвердження одним з вище перерахованих органів – не відомо. Тобто формально думка органів місцевого самоврядування враховується, але реальні правові механізми впливу на зміст Стратегії у них відсутні.

Більше того, повноваження органів самоврядування обмежуються, коли виникає необхідність внесення змін до регіональної стратегії розвитку. Так ст. 15 закріплює за Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями право на внесення за рішенням відповідних рад змін «до регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації, за умови що такі зміни не суперечать положенням Державної стратегії регіонального розвитку України».

Централізація проявляється й у бажанні держави контролювати процес самоорганізації на місцевому рівні шляхом вироблення типового положення про агенції регіонального розвитку. У ст. 19 Закону зазначається, що така агенція утворюється на засадах партнерства між державним, приватним та громадським секторами, не є бюджетною установою. Підстави регулювання діяльності організації цього типу державою – не зрозумілі.

Фактичну централізацію закон компенсує популістичними гаслами про важливість думки регіонів. Державна регіональна політика унітарної держави не може в якості пріоритету заявляти про «створення ефективних механізмів представництва інтересів регіонів на загальнонаціональному рівні» (ст. 6). Законодавці не розуміють, що традиційна унітарна форма державного устрою не передбачає участі представників регіонів у вищих органах державної влади. Це неможливо не тільки через відсутність таких механізмів, а насамперед через

невизначеність суб'єкта – хто саме повинен представляти інтереси регіонів. Якщо йдеться про представників виконавчої влади регіонального рівня, то вони призначаються Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України, тобто фактично «губернатори» дублюватимуть інтереси виконавчої влади. Якщо ж ми говоримо про голів обласних рад, то вони, по-перше, позбавлені безпосереднього зв'язку з населенням, оскільки обираються депутатами відповідної обласної ради. По-друге, через відсутність у обласних рад виконавчих комітетів, роль яких покладена на держадміністрації, вони не мають реальних важелів впливу на регіональну політику і значною мірою залежать від губернаторів.

Тільки федеративна або регіоналізована унітарна держава мають відповідні інституційні механізми для представлення інтересів регіонів на національному рівні. Україні, щоб хоча б частково наблизитися до статусу регіоналізованої держави, слід запровадити регіональне самоврядування, що неможливо без внесення змін до Конституції.

Вважаємо, що проблема непередставленості інтересів регіонів на національному рівні в Україні є перебільшеною. Поділ території країни на виборчі округи, що не виходять за межі областей, фактично означає, що 450 (за мажоритарної) або 225 (за змішаної виборчої системи) народних депутатів представляють інтереси населення конкретних адміністративно-територіальних одиниць. Законодавчо змусити мешканців певної області голосувати лише за кандидата, який проживає на її території, неможливо і не має сенсу. Що стосується пропорційної виборчої системи, то у 2007 році переможцем парламентських виборів з 34 % голосів стала Партія регіонів, яка обіцяла надати достатні фінансові ресурси місцевим бюджетам, перетворити місцеве самоврядування у реальний фундамент народовладдя, що передбачало «максимальну передачу владних і фінансових повноважень місцевим органам влади для втілення регіональних і локальних стратегій розвитку». А в 2012 році вона теж опинилася на першому місці у парламентських перегонах з 30 % голосів і гаслом «Сильні регіони – процвітаюча держава». Тобто унітарна модель державного устрою не потребує додаткових інституційних механізмів для виведення інтересів регіонів на національний рівень. Більше того, саме централізованість фінансових потоків між центром і органами місцевого самоврядування сприяла формуванню хибного уявлення про регіоні-годувальники, здатні самотійно себе утримувати, що сприяло посиленню сепаратистських настроїв.

Низка нововведень, запропонованих законом, викликає сумнів у їх доцільності. Так, згідно зі ст. 8, державна стратегія регіонального розвитку України розробляється на період сім років. Однак за Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України» прогноз економічного і соціального розвитку України на середньостроковий період розробляється на п'ять років (ст. 6). Тобто, розробники Державної стратегії регіонального розвитку змушені будуть

виходити за горизонти прогнозу, що негативно відобразиться на об'єктивності та якості документа.

Більше того, зайвим є положення про розробку планів заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку строком на три роки та наступні чотири роки періоду дії регіональних стратегій розвитку. Якщо здійснюється постійний моніторинг реалізації намічених завдань, то яку мету переслідує складання двох планів по реалізації одного програмного документу?

Не зрозуміла ціль введення у законодавство поняття мікрорегіону – «частина території регіону, що характеризується територіальною цілісністю та особливостями розвитку, в межах якої реалізуються спеціальні для цієї території проекти регіонального розвитку» (ст. 1). Його існування мало б сенс, якби він включав частину території двох і більше областей, що спряло б розвитку міжрегіонального співробітництва, давало підстави для розробки правового забезпечення реалізації інвестиційних проектів та програм розвитку, що виходять за межі компетенції обласних органів влади і не дотягують до загальнонаціонального масштабу. Так, ще Концепція державної регіональної політики 2001 року зазначала, що «зміцнення економічної інтеграції регіонів з використанням переваг територіального поділу і кооперації праці, що є одним з головних чинників підвищення конкурентоспроможності держави на міжнародних ринках» [2].

Значним упущенням нового закону є відхід від положень Концепції державної регіональної політики 2001 року, яка вказувала на тісний зв'язок цієї політики з впорядкуванням адміністративно-територіального устрою. Адже диспропорція у соціально-економічному розвитку регіонів не в останню чергу пов'язана з наявністю значних відмінностей між ними за площею та кількістю населення. Крім того, з принципів державної регіональної політики зникло положення про поєднання процесів централізації та децентралізації влади, гармонізацію загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів, що передбачалося Концепцією державної регіональної політики.

Отже, Закон України «Про засади державної регіональної політики» не став проривом у цій сфері, а навпаки, закладає основи для посилення централізації у відносинах між центром і регіонами.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 5 лютого 2015 р. № 156-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 13. – Ст. 90.
2. Указ Президента України «Про Концепцію державної регіональної політики» від 25 травня 2001 р. № 341/2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 22. – Ст. 983.